

**XX. SZÁZADI MAGYAR TITKOSSZOLGÁLATOK -
SZEMELVÉNYEK A KORSZAK
TITKOSSZOLGÁLATAINAK MŰKÖDÉSÉBŐL**

**TUDOMÁNYOS
KONFERENCIA**

2022

Az absztrakt kötet a 2022. december 02-án, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeli Levéltára közös szervezésében megrendezett „A XXI. századi magyar titkosszolgálatok – Szemelvények a korszak titkosszolgálatainak működéséből” című online tudományos konferencia előadásai alapján készült.

Szerzők:

Bandi István

Beke József

Dr. Cseh Gergő Bendegúz

Dr. Cserényi-Zsitnyáni Ildikó

Dr. Czene-Polgár Viktória

Dr. Dobák Imre

Dr. Kovács Tamás

Krajcsír Lukács

Mezei József

Orbán-Schwarzkopf Balázs

Dr. Papp István

Dr. Regényi Kund Miklós

Prof. Dr. Sallai János

Semsei Ferenc

Dr. Solti István

Tóth Eszter

Sz. Kovács Éva

Urbán Attila

Dr. Vida Csaba

Dr. Vörös Géza

Szerkesztette: Dr. Dobák Imre, Dr. Papp István

ISBN 978-615-6456-08-3

© Szerzők, 2022.

© Szerkesztők, 2022.

© Magyar Rendészettudományi Társaság, 2022.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Kiadja a Magyar Rendészettudományi Társaság Polgári Nemzetbiztonsági Tagozata.

TARTALOMJEGYZÉK

Dr. Kovács Tamás

Titkosszolgálatok a II. Világháború Időszakában, 1938-1945

Dr. Cserényi-Zsitnyányi Ildikó

Erőszaktechnikák a Rákosi- és a Kádár-korszakban

Urbán Attila

Az állambiztonsági rendszer és koordinációs folyamatai

Dr. Cseh Gergő Bendegúz

Trezorból a levéltárba - Állambiztonsági iratok 1990 előtt és után

Prof. Dr. Sallai János

A nemzetközi rendészet kezdete

Semsei Ferenc

„Püski Sándor és társai” – Megfigyelés és konstrukció

Beke József

A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon. A "C-79-es" akta

Krajcsír Lukács

"A kapitalizmus minél előbbi vereségéért" - A csehszlovák állambiztonságnak dolgozó Cynthia Roberts története

Sz. Kovács Éva

A külképviseletek állambiztonsági tevékenysége

Mezei József

A III/II. Csoportfőnökség rendeltetése és működése

Dr. Regényi Kund Miklós

Gyöngyszem egy régebbi korból – Egy, a két világháború közötti szabályzat és annak kalandos útja a levéltárba

Dr. Papp István

Az elbocsátott légió nyomában. Ezmék, ügyek, módszerek

Dr. Czene-Polgár Viktória

Az állambiztonság szerepe a gazdasági bűncselekmények felderítésében 1945-1956

Dr. Solti István

A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnöksége operatív rendszabályainak dinamikája

Dr. Vörös Géza

Az állambiztonság hálózaton kívüli információszerző technikái

Tóth Eszter

Az operatív nyilvántartás változásai 1945-1989 között

Dr. Dobák Imre

A belügyi rádióelhárítás nemzetközi együttműködése

Dr. Vida Csaba

Az elemzés-értékelés evolúciója (A rendszerváltozás előtti katonai titkosszolgálati gondolkodás és annak hatásai)

Bandi István

A román titkosszolgálatok kémelhárító tevékenysége a testvéri szocialista országok ellen 1964-1989 között

Orbán-Schwarzkopf Balázs

Csempészés diplomáciai fedésben

Titkosszolgálatok a II. Világháború Időszakában, 1938-1945

Dr. Kovács Tamás

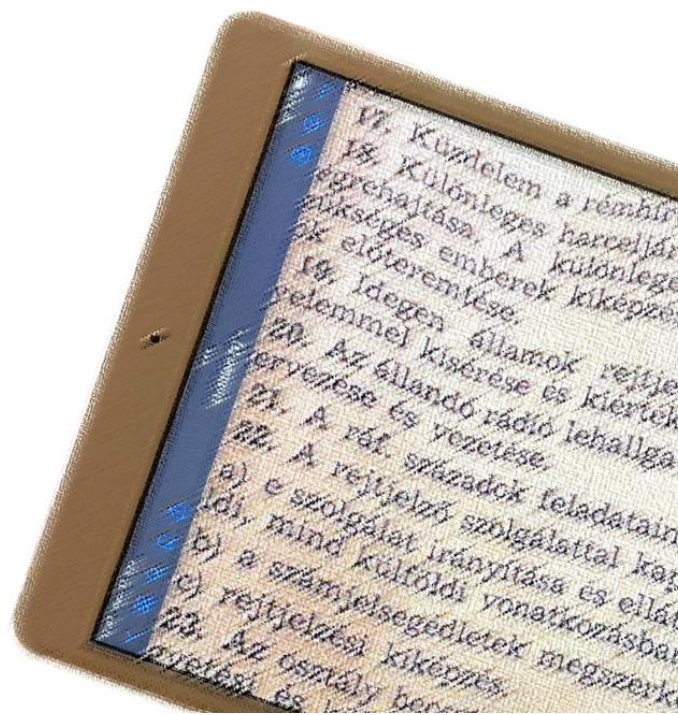
Az előadás fókuszában a II. világháború alatti titkosszolgálatok és azok műveletei álltak. A téma örökzöld, hiszen a számos megjelent memoár mellett a játékfilmekben belül is külön kategóriát képeznek a II. világháborús, s ezen belül is a kémekkel és különleges műveletekkel foglalkozók. Az elmúlt évtizedek újdonsága, hogy az egykori aktív szereplők is megszólaltak, számos dokumentumfilm dolgozta fel a témát. A téma tudományos feldolgozása elképzelhetetlen levéltári források nélkül. Tény ugyanakkor, hogy a korszakban keletkezett releváns dokumentumok egy része – főleg Kelet-Közép Európában – elpusztult. De a háborút túlélte iratok sem lettek, nem lehettek nyíltak, hiszen –ahogy ezt hivatalosan meg szokás fogalmazni – még a napi ügyvitel szempontjából nélkülözhetetlen információkat tartalmaztak. Vagyis az iratok felszabadítása jóval csak a háború befejeése után kezdődött el.

Az előadás röviden foglalkozik a nagyhatalmak – USA, Nagy-Britannia, Szovjetunió, Németország – titkosszolgálati rendszereivel. Kiemelendő, hogy a flottának szinte mindegyik országban önálló hírszerzése és elhárítása volt, s általában ezek a szervek voltak a legrégebbi alapításúak, vagyis bírtak a legnagyobb tradícióval.

Az előadás gerince azonban a magyar szolgálatokra koncentrál. Önmagában az is kérdés, hogy a szó mai értelmében voltak-e magyar titkosszolgálatok. Az előadás bemutatja, hogy katonai vonalon a vezérkari főnökség 2. és – a kevésbé ismert – 6. osztálya foglalkozott hírszerzéssel, elhárítással, illetve a propagandával és a befolyásolással. A polgári hírszerzés és elhárítás esetén a kép bonyolultabb. Mai értelemben vett, szakosított intézmények nincsenek. A hírszerző és az elhárító munkát úgymond a hagyományos intézményrendszeren belül végzik el. A Magyar királyi Külügyminisztérium – például a nagykövetségek segítségével – egyértelműen végez hírszerző munkát, de a Belügyminisztériumhoz (BM) tartozó Külföldieket Ellenőrző Központi Hatóság (KEOKH) is végzett – főleg balkáni viszonylatban – hírszerző munkát a háború alatt. Az elhárító munka megosztott a Budapesti Rendőrfőkapitányság, a csendőrség és a KEOKH között. Módszereik közé tartozott a hálózaépítés, a küldemény ellenőrzés, de már létezett technika telefonok és zárt helységek lehallgatására is.

A szervek munkáját segítették a különböző nyilvántartások, amelyek közül az ún. Államrendészeti Zsebkönyv volt talán a legfontosabb. Az előadás foglalkozik az említett szervek közti éles rivalizálásával is, s az ennek ellensúlyozására (is) kitalált szervekkel, az Államvédelmi Központtal.

A magyar honvédséghez hasonlóan a magyar hírszerző és elhárító szervek is alapvetően a szomszéd államokat tekintették ellenségnek, rájuk dolgoztak. Az előadás taglalja a meglehetősen összetett német-magyar viszony titkosszolgálati vonatkozásait is. Bár szövetséges államokról beszélünk, de a német szervek egyértelműen igyekeztek minél több magyar katonát, rendőrt és politikust beszervezni, s így befolyásolni a magyar döntéseket. Külön problematika volt a keleti fronton az információcsere. A német fél nem preferálta az önálló magyar hírszerző tevékenységet, különösen a harcoló alakulatoknál. Ugyanakkor a megszállt területeken a magyar csapatok megszervezték a saját hírszerző és elhárító hálózatukat. Az előadás végül foglalkozik a BM szerepével a magyar béketapogatózások előkészítésében, de kitér a sikertelen ún. Veréb akcióra is.

Erőszaktechnikák a Rákosi- és a Kádár-korszakban

Dr. Cserényi-Zsitnyáni Ildikó

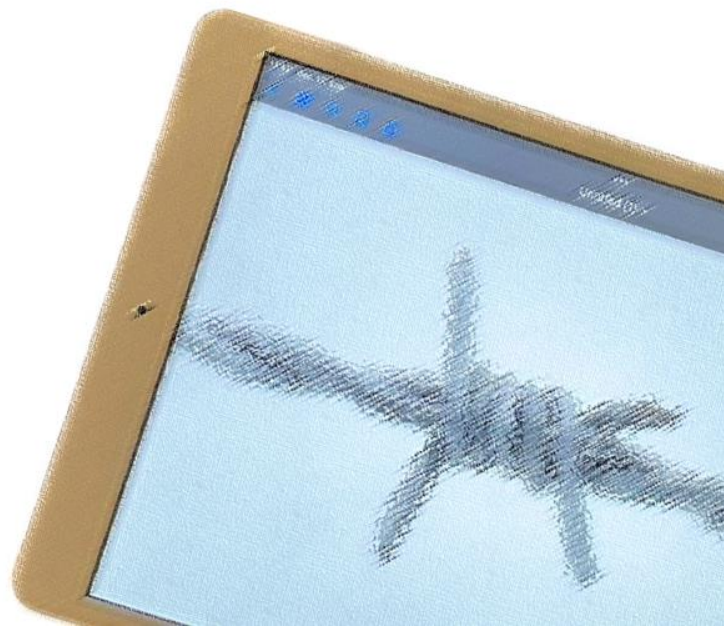
Az 1945 és 1989 között folytatott büntetőeljárások során alkalmazott testi és pszichikai kényszerítő eszközök, a kényszervallatás eseteinek feltárása több nehézségbe ütközik, hiszen az államvédelmi/állambiztonsági szervek ezt a legnagyobb titokban végezték, de a fennmaradt bizonyítékokat is igyekeztek később megsemmisíteni. A kényszervallatás legújabb kori „fénykorának” tekinthető Rákosi-korszak koncepciós eljárásainak módszereire, az Államvédelmi Hatóság erőszakos cselekményeire vonatkozó legbővebb forrásanyagot azok a vizsgálati ügyek nyújtják, amelyeket az – elkövetett bűnökhöz képest csekély számban elítélt – egykori államvédelmi tisztek ellen folytattak le. A felmérhetetlen mennyiségű törvénytelen ségét elkövető „államvédelmisek” ügyében lefolytatott, „Péter Gábor és társai” névvel jelzett büntetőeljárások gyakorlatilag a rendszerváltozásig leplezték a legszűkebb pártvezetés felelősségét, amelynek tényleges irányításával működött a végrehajtó államvédelmi, majd állambiztonsági apparátus.

Az 1947-től meginduló, az állami egyeduralom kiépítését célzó eljárások, majd az 1950-től tömegessé váló koncepciós perek és egyéb büntetőeljárások egész menetét az ÁVH uralta a nyomozás megkezdésétől a büntetésvégrehajtásig, amelynek intézetei közül 1950-ben számos a Hatóság irányítása alá került, az internálótáborokkal együtt. A vizsgálatok célja – egyéb bizonyítékok híján – a beismertetés volt, a beismerő vallomás megszerzése érdekében minden módszert megengedhetőnek tartottak, komoly pszichológiai játékot űzve a foglyokkal: éjjel-nappal tartó többórás kihallgatások, lelki és testi megtörések, félrevezetések, ígéretések, „kedvezmények” adása, fenyegetések, bűntudat keltése. Láthatatlan erőszakként hálózta be a cellákat a tömegesen foglalkoztatott fogdaügynökök sokasága, de – a szovjet táborrendszerben „kipróbált” – pszichikai és fizikai kényszerítő eszközöket alkalmazták az 1945 után fokozatosan kiépített „magyar gulágon”, vagyis a hazai internáló- és munkatáborokban is.

Sztálin 1953. évi halála után ugyan revízió alá vonták az államvédelmi munkát, kimondva a törvénytelen ségek felszámolását is, de a korábbi önállóságától megfosztott Államvédelmi Hatóság szinte teljes állományát „átvette” a Belügyminisztérium.

1956-os forradalom és szabadságharc kirobbanásával felvillant a remény, hogy távozik Rákosi és a sztálini dogmák is, a törvénysértések pedig végre napvilágra kerülnek. A szovjet katonai intervenciót követően azonban a törvénysértések maradtak, csak az volt a kérdés, hogy a „szocialista törvényesség” álcája mögött miképp tér vissza a mindennapos terror és brutalitás. A véres megtorlásokat követően a hatalom fokozatosan szakított a nyílt erőszak politikájával, majd – szovjet mintára – megalkotta a pártállami érdekeket kiszolgáló erőszakszervezet kádári modelljét. A „kommunista humánus” efféle módosulása a megelőző, preventív-operatív munkára helyezte a hangsúlyt, s ebben az állambiztonsági pszichológia, mint alkalmazott szaktudomány meghatározó szerepet kapott. A tömeges nyílt eljárások helyett sokkal „minőségibb”, de annál alávalóbb eszközökkel igyekezett letörni bármiféle politikai ellenállást: megfigyelés, lejáratás, bomlasztás, vagy akár a veszélyesnek ítélt személyek elmebetegé nyilvánítása és elzárása.

A tiltakozó, a megrögzötten igazságkereső vagy „csak” a szabadság után vágyó személyeket a Kádári-diktatúra igyekezett leválasztani, azokat sok esetben orvosi szakvéleménnyel alátámasztott kényszeres alkohol-elvonókúrára, vagy a kórházak zárt osztályára küldeni, akár – a börtönbüntetést súlyosbítható – még a börtönkórházakon belül is. Ebben a rendszerben egyszerűbb volt valakit elmebetegé nyilvánítani, mint bíróság elé állítani, továbbá ítélet hiányában gyakorlatilag korlátlan ideig tarthatták kezelés alatt a „betegeket”, törölve őket a politikából és a közéletből, és eltitkolva, hogy valójában politikai okokból távolítanak el embereket.

Az állambiztonsági rendszer és koordinációs folyamatai

Urbán Attila

Az előadás a hazai nemzetbiztonsági struktúrában működő koordinációs mechanizmusok 1990 előtti intézménytörténeti előzményeit kívánja áttekinteni, elsősorban a klasszikus Kádár-korszakra, illetve az állambiztonsági szolgálatok számára történő feladatszabás, valamint a döntés-előkészítési folyamatokat támogató kormányzati tájékoztató rendszer összehangolásával kapcsolatos elgondolásokra fókuszálva.

A második világháború után szovjet minta alapján átszervezett magyar titkosszolgálati rendszer az 1960-as évek első felében nyerte el a rendszerváltásig érvényes alapszerkezetét. A pártállam működési alapelveivel összhangban az állambiztonsági szolgálatok irányítása, politikai szintű koordinációja – az 1940-es évek végén kialakított pártirányítási modell alapjait megőrizve – a Kádár-korszakban is a központi pártszervek szintjén valósult meg. Az MSZMP illetékes testületeinek határozatai jelölték ki a szolgálatok tevékenységének fő irányait és működésük egységes alapelveit.

Az 1970-es évek elején az állambiztonsági szolgálat „profilisztitása”, a titkosszolgálati tevékenységet háttértámogató területeinek „összbelügyi” szinten történő megszervezése szintén szorosan illeszkedett a pártállami kormányzatnak a Magyar Népköztársaság jelentős mértékben megváltozott külpolitikai és gazdasági helyzetéből fakadó új elvárásaihoz. A Belügyminisztérium teljes struktúráját érintő változások kiindulópontja az MSZMP KB 1969. november 28-i, valamint a Politikai Bizottság 1970. október 20-i határozatai voltak, melyek a belügyi munkával kapcsolatban fogalmazták meg a pártvezetés követelményeit, valamint több – állambiztonsági tevékenységgel is kapcsolatos – alapvetet lefektettek. Az állambiztonsági szolgálatok tevékenységével kapcsolatban a fent említett párthatározatoknak megfelelően előtérbe került az állam biztonságát veszélyeztető törekvések célirányosabb megelőzése, illetve gyors és a korábbinál hatékonyabb felderítése. Mindennek érdekében a főcsoportfőnökség feladatköréből kikerültek azok a feladatok, melyek – az átszervezés irányelvei szerint – nem voltak közvetlenül állambiztonsági (titkosszolgálati) jellegűek.

A BM irányítása alá tartozó hírszerző és elhárító szolgálatok között intézményesített együttműködés formáival és a tájékoztatási folyamatok összehangolásával a Kádár-korszak állambiztonsági rendszere a vizsgált időszakban – az intézményileg elkülönült katonai felderítés helyzetéből fakadó versengő, illetve szektorális jegyek megőrzése mellett is – jelentős mértékben elmozdult a kooperáló modell megvalósításának irányába.

Trezorból a levéltárba - Állambiztonsági iratok 1990 előtt és után

Dr. Cseh Gergő Bendegúz

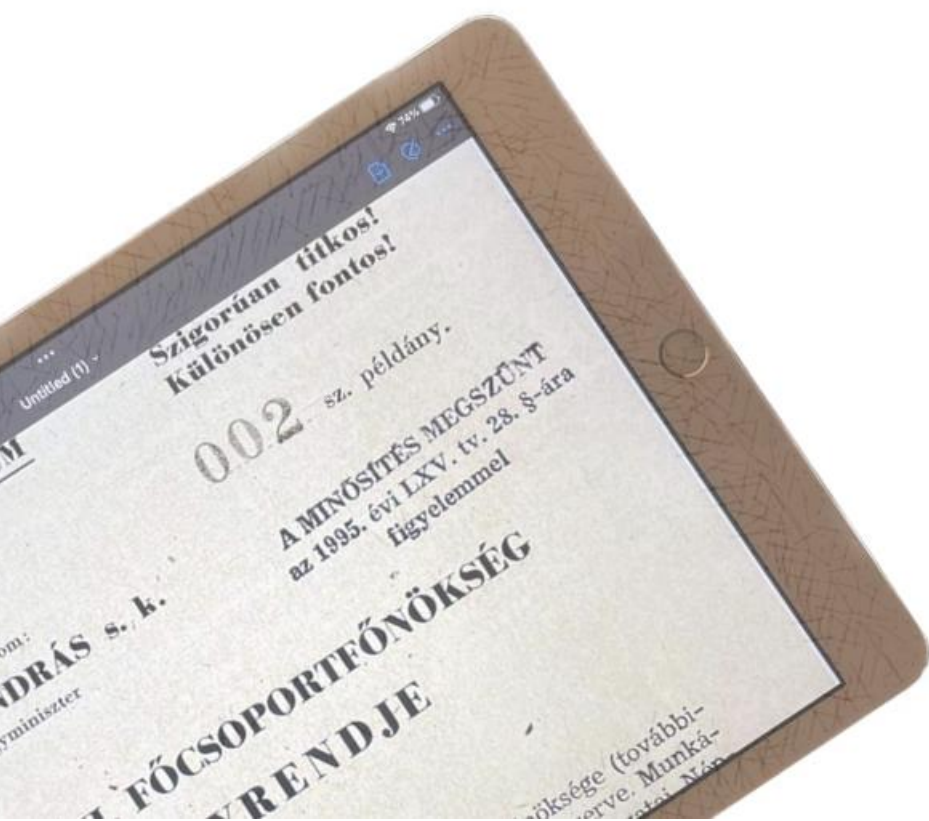
Az előadás annak a folyamatnak a fő állomásait és kérdésköreit mutatja be, melynek során az 1990 előtt keletkezett állambiztonsági iratok megmaradt tömegéből kialakult a mai szaklevéltár, a dokumentumok pedig az információs kárpótlás és a tudományos kutatás tárgyává válhattak.

Az 1944 és 1990 között különböző szervezeti formák között működött hazai titkosszolgálatok iratanyaga számos rendszeres és alkalmi selejtezési hullámon ment keresztül, ami az egykori varsói szerződés tagországaihoz képest a legnagyobb arányú veszteséget jelentette. Ennek elsődleges oka az 1956-os forradalom során elfoglalt államvédelmi székhelyeken történt iratpusztulás, a BM központi épületében a forradalom időszakában lezajlott tömeges megsemmisítés, illetve a – részben a forradalom tanulságain alapuló – későbbi rendszeres és rendszertelen "irateltüntetés". Ennek a folyamatnak közismert esete volt 1989 decemberében és 1990 januárjában az ún. Dunagate-botrány, melynek bizonyos részletei máig tisztázatlanok. Biztosan tudható, hogy 1989. október 23., vagyis a köztársaság kikiáltása után is folytatódott a választásokra készülő ellenzéki pártok megfigyelése és az iratok megsemmisítése, valamint az élő ügyek dokumentumainak eltüntetése, nem rekonstruálható azonban a hiányzó iratok mennyisége és nem bizonyítható az az elterjedt vélekedés sem, mely szerint az eset a szolgálatok többségének átmentését célzó játszma lett volna.

A mai szaklevéltár létrejöttének legfontosabb lépcsői a következők voltak: a Történelmi Hivatal 1997-es megalakulása, az Eötvös utcai épületbe való költözés 1999-ben, az intézmény átalakítása 2003-ban, illetve az illetékességi kört az 1990 utáni nemzetbiztonsági szolgálatok irataira is kiterjesztő törvénymódosítás 2017-ben. A megmaradt iratok mennyisége a fenti okok miatt nemzetközi összehasonlításban csekélynek mondható (4,6 km), de az információs kárpótlás lehetősége, a viszonylag szabad kutatási feltételek, illetve a közszereplők átvilágíthatóságát célzó jogszabályi előírások miatt így is kiapadhatatlan forrásanyagot szolgáltat a tudományos feltárás, valamint az egyéni és közösségi emlékezet számára.

Az ÁBTL megvalósítás alatt álló hét éves intézményfejlesztési stratégiája a Levéltár összes szolgáltatását megújítja: a már bevezetett e-kutatás és az e-ügyfélszolgálat

mellett levéltárpedagógiai, oktatástámogatási programokat, az ÁBTL külföldi társintézményeiben zajló állambiztonsági Hungarika-gyűjtést, topotéka-projektet, valamint a nemzetbiztonsági iratok átvételére alkalmas informatikai és levéltári környezet kialakítását is tartalmazza. A stratégia keretében megvalósult és az Év Levéltári Kiállítása címet elnyert interaktív közösségi és kiállítótér kis helyen, de sokrétű megoldásokkal mutatja be a titkosszolgálatok szervezetét, módszereit, eszközeit és iratait a Levéltár Eötvös utcai épületében.

A nemzetközi rendészet kezdete

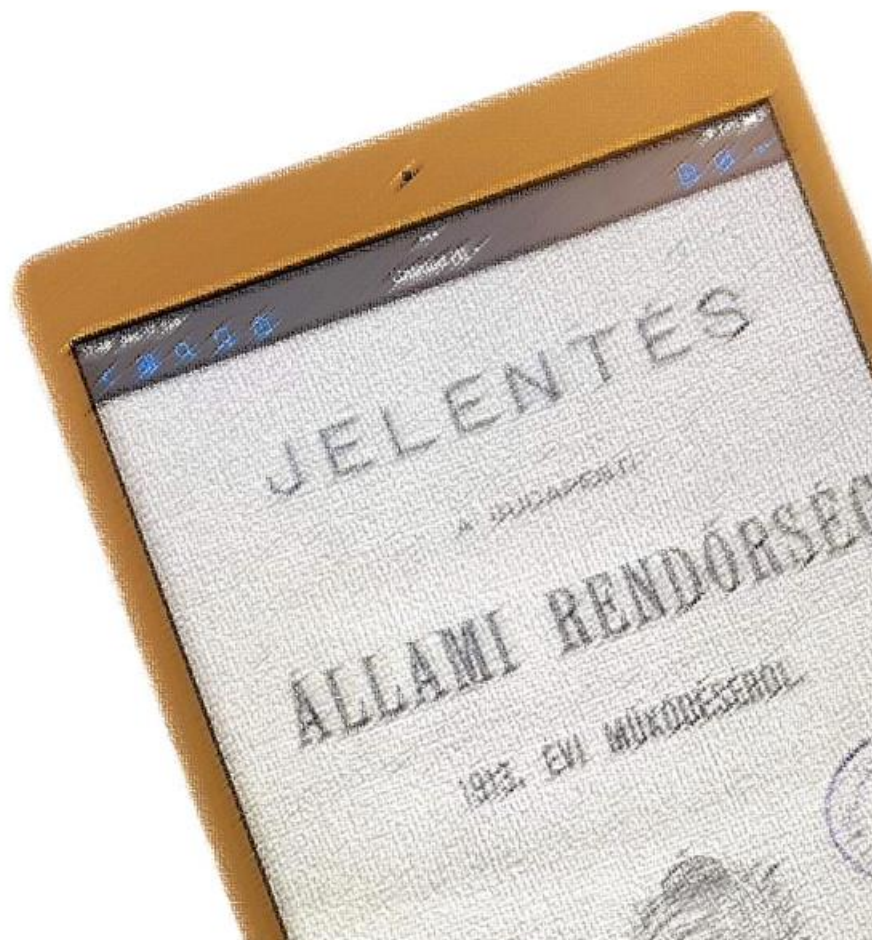
Dr. Sallai János

A modern rendészet és a nemzetközi rendészet kialakulása között több mint két évszázad telet el. Az ipari forradalmak és a polgári fejlődés eredményeként elindult nemzetköziesedés magával hozta a nemzetközi bűnözés elterjedését. Ugyanakkor erre a reagálás csak a 20. század elejétől nyert teret, amikor a Monacóban megtartott nemzetközi rendőri kongresszuson lerakták a nemzetközi rendőri együttműködés alapjait. Az ezt követő nagy (vagy első) világháború megakadályozta a gyors megvalósulást, de a háború utáni években gyorsan újjáéledt a nemzetközi rendőrkongresszus és elindult a ma INTERPOL néven ismert nemzetközi rendőri szervezet alapjainak lerakása. Kezdetekben a bűnözőknek nagy lehetőséget nyújtott a londoni tőzsde, a nemzetközileg ismert fürdőhelyek, látványos turisztikai célpontok, játéktermek, amelyek vonzották a gazdagokat, akiket csalás vagy erőszakos rablás révén meg szabadíthattak vagyonuktól, és az adott országból az elrabolt értékekkel továbbállhattak. A megszerzett értékeket a nemzetközi bűnözőknek minél hamarabb értékesíteniük kellett, mert tárolásuk a lebukás kockázatát erősítette.

A nemzetközi bűnözői körökben nagy kvalifikáltságot igényelt a pénzhamisítás és annak értékesítése. Erre válaszul a rendőri szakértelmiség a külügyi-diplomáciai vonalat mellőzve, szakmai együttműködést akart megvalósítani. 1922-ben New York-ban megszervezték a Nemzetközi Rendőr Konferenciát (International Police Conference). A kongresszus eredményeként a különböző államok rendőri hatóságai érintkezésének megkönnyítése és olcsóbbá tétele céljából különleges távirati kódot vezettek be. Ez biztosította a táviratok szövegének titkosságát, továbbá csökkentette a szolgálati közlemények távirati költségeit (127.742/1925. B. M. számú körrendelet).

1923-ban a bécsi rendőrség elnöke, Johannes Schober kezdeményezésére az európai, ázsiai országok és az USA delegáltjainak részvételével Bécsben megrendezett Nemzetközi Rendőr Kongresszuson megalakult a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrségi Bizottság, amely a következő időszakban, 1924 és 1938 között különféle európai országok fővárosaiban évente ülésezett (Tóth, 1937). 1924-ben a zoppoti nemzetközi rendőrkongresszuson a Német Birodalom nagyszámú képviselői mellett elküldte képviselőit Dánia, Svédország, Norvégia, Lengyelország, Hollandia, Ausztria, Csehszlovákia, Svájc, Japán és Magyarország is.

A fenti folyamat a 2. világháborúban megszakadt, majd a hidegháborúban a nemzetközi rendőri együttműködés is polarizálódott, míg a vasfüggöny felszedését követően visszarendeződött.

„Püski Sándor és társai” – Megfigyelés és konstrukció

Semsei Ferenc

A népi írók Horthy-korszakbéli könyvkiadójaként és az 1942-es, 1943-as szárszói konferencia szervezőjeként ismert Püski Sándor 1958-ban – a „Harmadikosok” majd „Ellenállók” fedőnevű ügy keretében – kezdődő megfigyelése során keletkezett operatív iratanyagok segítségével rekonstruáltam a politikai rendőrség Püski-képét. Az eddigi kutatások narratívájával szemben, amelyek a népiek megingathatatlan vezéregyéniségeként, kulturális „gócként” ábrázolták személyét, árnyaltabb megközelítésre törekedtem.

A Püski Sándorról kialakult állambiztonsági értékelés főbb elemei (1956 jelentősége és a Magyar Írásszövetkezet, a Bibó Istvánnal fennálló barátság, az összekötőszerep és az „ellenséges szervezkedés”, a harmadikutas nacionalizmus) gyengülő szerepének megjelenítése nélkül a későbbi vizsgálati szakaszban is helyet kaptak. A titkos nyomozás alatt kibontakozó konstrukció ugyanakkor nemcsak a letartóztatásoknak szolgáltatott alapot, de befolyással volt a perre is, sőt megjelent az 1962-es ítélet szövegében.

Püski Sándor tekintélye valóban szembetűnő volt, azonban összetartó ereje idővel megtört, az 1958-as népi írókról szóló állásfoglalás és a hatalom bizonyos engedményeinek hatására tágabb csoportosulásán, szellemi-baráti körén belül megindult az olvadás. Ezt támasztja alá Sándor György rendőrszázados, aki 1961 decemberében az addigiaknál objektívebb álláspontot fogalmazott meg Püski jelentőségét illetően: „Nem pontos az a megfogalmazás Püski Sándor esetében, hogy a népi írókat ma is összefogja. Ez az ellenforradalom utáni időszakra áll. A jelentősebb népi írók közül Veres Péterrel és Szabó Pállal ma is kapcsolatot tart, a többiekkel azonban a kapcsolata lazult és befolyása meggyengült.”

A népiek közül Féja Géza egyenes úgy fogalmazott: „Püski a politikai börzén nem jegyzett szekta feje. De míg Püski megváltó vezérnek érzi magát, a hozzátartozó kb. kétszáz ember amolyan alvezérnek kiáltja ki magát a maga szűkebb körében, s itt ítélkeznek elevenek és holtak fölött. Püski és társai a napi árfolyamon jegyzik, hogy aznap ki vált hazaárulóvá, kit kell az útból félrelökni »annak idején«. Ezek a

rostélyoson hízott, jólétben tobzódó alakok azok, akik leülnek éhes írók és költők mellé és ellenállásra buzdítják [őket]. Ezek a szerencsétlen Püski féle emberek csak szajkózzák a maguk elavult nézeteit. Nem akarnak a világról semmit tudni, ami tény." Püskit „devalválódásának” tényét figyelmen kívül hagyva 1962-ben a népi írók megfélemlítése érdekében négy és fél évre ítélték. A „népi demokratikus államrend ellen szervezkedő” fogoly az 1963-as amnesztiarendelet folytán szabadulhatott börtönben lévő társaival – Zsigmond Gyulával és Bodor Györggyel – együtt.

A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon. A "C-79-es" akta

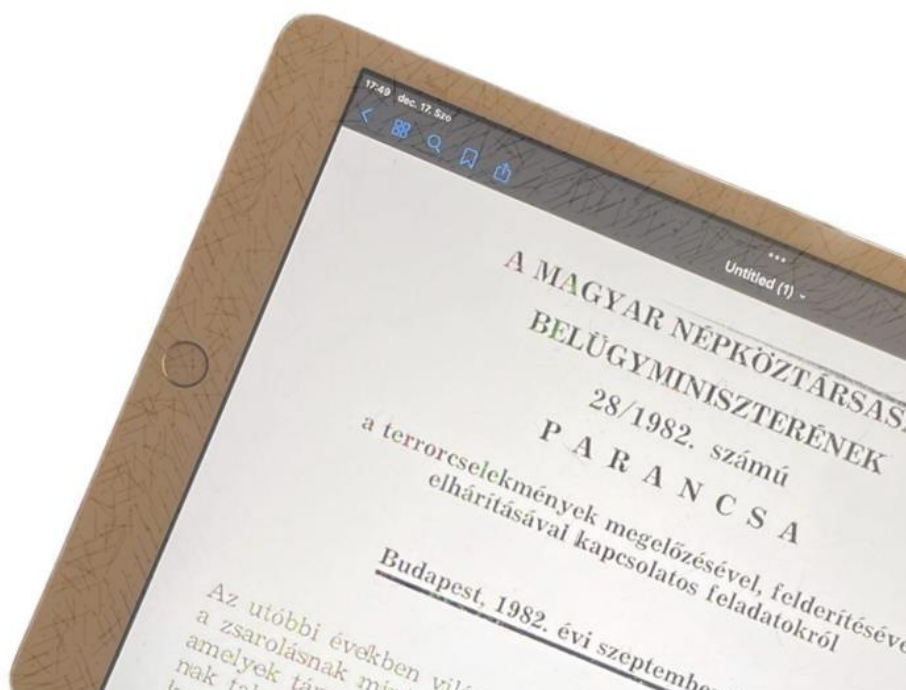
Beke József

Magyarország a történelme során sohasem tartozott a terrorizmus által leginkább fenyegetett államok közé. Ez nem azt jelenti, hogy minket mindig elkerültek a terroristák vagy a terrorizmus különböző formái. A hidegháború éveiben a magyar elhárítás a terrorizmus veszélyét elsősorban hazai, kisebb, a fennálló politikai rend elleni terrorjellegű cselekmények megjelenésében, elkövetésében látta. A nemzetközi terrorizmus közvetlen, magyarországi hatását jóval alacsonyabb veszélyességi szinten prognosztizálta. Azonban az ország tranzit jellegű geopolitikai helyzetére figyelemmel teljesen nem is tudták kizárni annak megjelenését hazánkban.

A modern nemzetközi terrorizmus első szimbolikus alakjának, nevezetesen Carlos „A Sakálnak” Magyarországi megjelenésével, a hidegháború alatt működő hazai titkosszolgálatok új típusú, korábban nem tapasztalt kihívással is szembesültek. Nem véletlen, hogy az első hivatalos magyar terrorizmusellenes operatív egységet is ebben az időszakban hozták létre. Az úgynevezett C-79-es akta megnyitásának célja az volt, hogy megkíséreljék feltérképezni, feldolgozni és kontrol alatt tartani a Carlos által irányított terrorszervezet Magyarországi mozgását, tevékenységét és kapcsolat rendszerét. Az operatív munka során további kiemelt cél volt megelőzni a Carlossal hazánkban is megjelenő reális terrorfenyegetéseket, és garantálni lehessen Magyarország biztonságát.

Az a szakmai döntés született, hogy a II. Csoportfőnökségen belül, a 8. Osztályon létrehoznak egy kisebb csoportot, és ennek lesz a feladata, hogy a terroristákat, illetve a terrorista akciókat felderítse, valamint elhárítsa. Az osztály tevékenységi körébe tartozott egyébként már évek óta a külföldi, terrorszervezeteket és terroristákat érintő hírigények megválaszolása és feldolgozása is. Ezen kívül a hatáskörük kiterjedt a határforgalom ellenőrzésének, a turizmusnak valamint a külföldi állampolgároknak a felügyeletére, ellenőrzésére. Teljesen logikusnak tűnt tehát az a szakmai lépés, hogy ennek az osztálynak a keretein belül hozzák létre a terrorelhárító csoportot is.

Előadásomban bemutatom egyrészt a Carlos által irányított terrorszervezet működését hazánkban, magyarországi tartózkodásuk, megfigyelésük körülményeit, másrészt a magyar terrorelhárítás kialakulásának folyamatát, a speciális terrorelhárító tevékenység fejlődését. Kutatásom során felhasználtam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti levéltárában valamint a berlini STASI levéltárban az ügygel kapcsolatban rendelkezésre álló korabeli dokumentumokat. Sikerült továbbá interjút készítenem a rendszerváltás előtt magyar állambiztonsági szolgálat még élő elhárító tisztjeivel is, akik a Carlos által irányított terrorszervezet hazai tevékenységének operatív feldolgozásában tevékenyen részt vettek.

"A kapitalizmus minél előbbi vereségéért" - A csehszlovák állambiztonságnak dolgozó Cynthia Roberts története

Krajcsír Lukács

Az előadás Cynthia Roberts életét és a csehszlovák Állambiztonság (Státní bezpečnost) számára elvégzett feladatait mutatta be, igaz, lefelől kitért a londoni csehszlovák rezidentúra helyzetére a nyolcvanas években. Ez utóbbira azért volt szükség, mert csak ennek tükrében érthető meg igazán, hogy az StB számára miért számított az először Kilburn, majd később Hammer (Kalapács) fedőnévre keresztelt ügynök „különleges fogásnak” – a rezidentúra 1987-re ugyanis romló tendenciát mutatott”, már-már „átlag alatti teljesítményt” nyújtott, az operatív műveletek és beszervezések terén nyújtotta a leggyengébb teljesítményt.

Az egyik „reménységet” az 1936-ban született, a Labour for Peace (LAP) aktivistájaként tevékenykedő, több – a nukleáris leszerelésről szóló és a Szovjetunióval való viszony javítását célul kitűző – publikációt író Cynthia Roberts tűnt. A nő munkássága rövid idő alatt felkeltette az StB figyelmét és egy szerkesztői (az Orbis Kiadónál) állásajánlattal csábították Csehszlovákiába. Csakhogy Roberts nem egyedül ment: 1985. október 19-én magával vitte a fotográfus férjét, a lányát és fiát is. Az első nyílt kapcsolatfelvétellel az StB-vel 1986. június 9-én került sor, s ekkor kapta meg a titkos együttműködésre jelölt (KTS) státuszt – az ügynöki (A) állományba hivatalosan 1987. április 13-án került. A Szövetségi Belügyminisztérium XIX. csoportfőnökségéhez (Statisztikai és nyilvántartási), 3. osztályához osztották be, ami azt jelentette, hogy a brit ügyek/kérdések szakértője volt, de nagyon sokszor az I. (hírszerzés) és II. (kémelhárítás) Csoportfőnökség egyaránt kérte a segítségét. Habár az prágai Biztonsági Szolgálatok Levéltárában (ABS) felelhető iratok szerint Cynthia Roberts munkájának nagy részét a brit belpolitikáról és egyes fontos közéleti személyiségekről készített elemzések tették ki, ebben a témában mindösszesen csak két iratsorozat került el a megsemmisítő. Az egyik a brit békemozgalmakról és annak vezetőjéről szóló írások, a másik pedig David Mellor külügyi államminiszterről készített karakterrajzok. Ugyanúgy több jelentésében kitért London NATO-ban betöltött szerepvállalására, a brit kémelhárítás módszereire, Nagy-Britanniának főleg az Egyesült Államokkal fenntartott viszonyára. Cynthia Roberts az elemzéseken kívül sok más jellegű feladatot is elvégzett.

Például egy-egy nagyobb nemzetközi jelentőségű esemény kapcsán sajtófigyelést végzett, amely során a brit újságírók és elemzők véleményét ismertette. Éppúgy próbált más brit állampolgárokat is „megnyerni” az StB számára: ilyen volt a HELLIOS-88 fedőnevű akció, amely kudarccal végződött. Az előadás során külön dia foglalkozott Roberts legérdekesebb jelentésével, amely során katonai titkokat adott át a csehszlovák hírszerzésnek. Ugyanakkor fontos hozzátenni, hogy Kilburn/Hammer által írt anyagok több mint 400 oldalt tesznek ki, de ebből mindössze alig kilencven oldalnyi lehetett megtekinteni. Ennek oka elsősorban nem a titkosítás fenntartása volt, hanem az 1989 végi iratmegsemmisítések – az ügynök dossziéjában megtalálható volt a bársonyos forradalom végén elpusztított dokumentumoknak egyik jegyzéke, amely többek közt tartalmazta a Hammer által készített jelentéseket is. Végül az előadás a Roberts későbbi életével foglalkozott, mégpedig azzal, amikor a brit sajtó tudomást szerzett kémtevékenységéről és Prágában felkeresték a nő lakását – hiába próbáltak meg vele interjút készíteni, elutasította a válaszadást.

A külképviseletek állambiztonsági tevékenysége

Sz. Kovács Éva

A magyar állambiztonság minden, a Magyar Népköztársaságot külföldön hivatalosan képviselő szervet külképviseletnek tekintett (pl. követségek, nagykövetségek, nemzetközi szervezetek mellett működő magyar missziók, konzuli hivatalok, kereskedelmi kirendeltségek stb.). Ezeket elsődlegesen fedőszervként használta fel, felismerve a bennük rejlő rendkívül jó operatív lehetőségeket. Ha a külképviselet létrehozásának politikai és anyagi feltételei már megvoltak, akkor a védendő objektum rendkívül körültekintő kiválasztására volt szükség, mivel a külképviselet telephelyéül szolgáló épület adottságai, elhelyezkedése, védhetősége, belső beosztása határozta meg az ott elvégzendő állambiztonsági biztonsági és elhárítási feladatokat (pl. a külképviselet fizikai védelme, technikai támadások elleni védekezés, provokációk, zaklatások elhárítása, fegyveres támadások elleni védekezés stb.) Az előbbieket elsődlegesen az egyes épületek külső elhárítására vonatkoztak, az objektumokban azonban olyan elhárító tisztek is dolgoztak, akiknek fő feladata a külképviseletek magyar és külföldi alkalmazottai közül az ellenséges tevékenységet folytatók kiszűrése volt.

Az elhárítási feladatok mellett a külképviseleteken működő rezidentúráknak legfőképpen hírszerzési feladataik voltak. A hírszerző munka ellátáshoz pedig olyan megfelelően kiválasztott és felkészített személyekre volt szükség, akik képesek voltak fedőfoglalkozásukat úgy ellátni, hogy tényleges tevékenységük nem keltette fel, illetve rejtve maradt az ellenséges elhárítás előtt. A konkrét hírszerző munkát a magyar politikai vezetés által meghatározott célok alapján a hírszerzés az ún. hírigényben határozta meg, amit jelentősen befolyásoltak a külső és belső politikai, gazdasági és társadalmi folyamatok, valamint az éppen aktuális katonai helyzet. Így bizonyos kérdések állandóan napirenden voltak (pl. nyugati magyar emigráció, USA), másokat elvetettek (pl. titói Jugoszlávia), illetve újabbak kerültek elő (nemzetközi terrorizmus, európai integrációs és biztonsági kérdések).

A megszerzett információkat, jelentéseket, illetve a hírszerző központ utasításait akár személyes összeköttetés, akár technikai úton továbbították, mindenképpen komoly védelmet és konspirációt igényelt. Így ha a kapcsolattartást, illetve az eredményes hírszerzőmunkát a külképviseleti objektum adottságai miatt nem tudták biztonságosan megszervezni, akkor új épületet kellett keresni.

A régi objektumban pedig ún. „nyomeltüntető” munkálatokat kellett végezni, különös figyelmet fordítva a rezidentúra minden tevékenységének eltüntetésére. A fentieket alapján az egykori magyar állambiztonságnak a külképviseletekkel kapcsolatos tevékenysége többirányú volt. Állt egyrészt egy külső, objektumvédelmi és biztonsági, illetve egy belső, személyi és anyagi elhárítási feladatból, valamint fő tevékenység területe a külföldi bázison történő hírszerzés volt.

A III/II. Csoportfőnökség rendeltetése és működése

Mezei József

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése 1962 decemberében levette napirendjéről a „magyar ügy”-et. Az ország kimozdult az addigi elszigetelt helyzetéből. Folyamatosan szélesítette, javította gazdasági, kulturális kapcsolatait a nyugattal, a nyugat-európai országokkal és az Amerikai Egyesült Államokkal. Egyre több külföldi állampolgár érkezhett Magyarországra, illetve a külföldre utazás szabályainak enyhítésekén egyre több magyar utazhatott külföldre.

Az államvédelmi/állambiztonsági munka hatékonyságának fokozása érdekében már 1957-től történtek kisebb szervezeti változások, de elkezdődött egy mélyreható átalakítás előkészítése is, amely 1962 második felében a kádár-korszak legjelentősebb átszervezést jelentette. Ennek céljai között szerepelt a Rákosi féle belső ellenzék eltávolítása, az állambiztonság szakmai fejlesztése, de hatással volt rá Lapusnyik Béla szökése is. A korábbi totális elhárítás szervezeti maradványainak felszámolása együtt járt a hírszerző és kémelhárító tevékenység hangsúlyosabbá válásával.

A hatályba lépő parancsok értelmében az állambiztonsági szervek a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnöksége keretében folytatták tevékenységüket. Kivételt csak a Magyar Néphadsereg Vezérkarának, 2. Csoportfőnökségében ellátott katonai hírszerzés jelentett. Az ekkor létrehozott struktúra, a rendszerváltásig érdemben nem változott. A Főcsoportfőnökségen belül 5 csoportfőnökség működött:

- „III/I. (Hírszerző);
- III/II. (Kémelhárító);
- III/III. (Belső Reakció Elhárító);
- III/IV. (Katonai Elhárító);
- III/V. (Operatív Technikai)”

A nemzetközi kapcsolatokban a 60-as évektől bekövetkezett pozitív változások ellenére a Magyar Népköztársaság állambiztonsági szerveinek hírszerzési és kémelhárítási irányai nem változtak, azokat az ország szocialista berendezkedése, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsában és a Varsói Szerződésben betöltött

tagsága egyértelműen kijelölték. A fő irányokat az Amerikai Egyesült Államok, Nyugat-Németország, Ausztria, Olaszország, Franciaország és Anglia jelentették.

A közel harminc év alatt a III/II. Csoportfőnökség fő feladata mindvégig az ellenséges hírszerző szervek elleni fellépés volt, azonban ennek szervezeti keretei, a feladat részelemei a külső objektív körülmények hatására többször módosultak. Jelentős, máig ható változásként említhető továbbá a terrorelhárítási feladat 1979-ben való megjelenése. Az előadás ezen szervezeti elem felépítésébe, feladatkörébe, működésébe enged bepillantást.

Gyöngyszem egy régebbi korból – Egy, a két világháború közötti szabályzat és annak kalandos útja a levéltárba

Dr. Regényi Kund Miklós

Az előadás egy több vizsgálati szempontból is használható történeti forrást mutat be. A Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék munkatársainak mindig is kiemelt célja volt a hírszerző és elhárító szakmai tevékenység múltjának feltárása, bemutatása, annak érdekében, hogy elősegítsék, megkönnyítsék a jelen szakmai folyamatainak értelmezését, elsajátítását. Ehhez a szemponthoz nagyszerűen illeszkedik az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 4.1 (A 434) jelzetű irata, mely a két világháború közötti magyar nemzetbiztonsági szolgálat, ismert elnevezéssel a 2. vezérkari főnökségi osztály hírszerzési és elhárítási szabályzatát tartalmazta.

A tanszék kutatói ezt a szabályzatot, fent említett célkitűzésükkel összhangban, szakmai folyóiratukban publikálták is. Bevezető tanulmányukban elsősorban szintén szakmai szempontokra fókuszáltak, összevetették a szabályzat tartalmát egy korábbi, még az Evidenzbüro működése alatt megjelenített utasítással, a tartalmi vizsgálat során az elhárítási és hírszerzési munkafolyamatok azonosságaira és különbségeire, a jogi- jogászi szemlélet térnyerésére, kiemelten pedig az emberi erőforrásból való információgyűjtés kiemelt szerepére, illetve a technikai jellegű információgyűjtés lassan, de biztosan növekvő súlyára mutattak rá.

Figyelmüket nem kerülte el az a körülmény, hogy a szabályzatok rendhagyó módon, a korabeli csehszlovák állam állambiztonsági szolgálatától, valamikor a második világháború után kerültek az akkor magyar állambiztonsági szervezetrendszer birtokába, fordítottak le (azaz vissza) magyarra, és innen kerültek a levéltár állagába. Az irat azonban további, talán az említettekénél is fontosabb forrásértékkel bír, ami eddig nem került publikálásra. Az irat bevezetőjében több, mai szóval élve különleges művelet kerül említésre, melyek a forrás tanúsága szerint a huszadik század huszas éveiben a magyar szolgálat irányításával az akkori csehszlovák állam területén kerültek végrehajtásra.

Ez új megvilágításba helyezi a két világháború közötti magyar nemzetbiztonsági szolgálat, illetve a kor sajátos képződményei, a különböző titkos társaságok

viszonyát. A problémakör az elmúlt években felkeltette a történeti kutatás figyelmét, emeljük ki ehelyütt Pócs Nándor és Kántás Balázs munkásságát. A vizsgálat nemzetbiztonsági szempontokkal bővített lefolytatása – természetesen további források bevonásával - előkészítés alatt van.

A forrás keletkezéstörténete még egy további problémafelvetést is lehetővé tesz. Ha a szabályzatok, illetve cseh fordításuk a jelek szerint valamilyen módon átkerültek a demokratikustól a szocialista csehszlovák állambiztonsághoz, majd onnan a magyar „testvérszolgálathoz”, akkor az egy fontos adalék a csehszlovák állambiztonság második világháború utáni újraszervezésére, illetve a szocialista magyar és csehszlovák állambiztonság együttműködésére nézve. Bízunk abban, hogy a további, akár nemzetközi együttműködésben zajló kutatás ezekre a felvetésekre is megtalálja a választ.

Az elbocsátott légió nyomában. Eszmék, ügyek, módszerek

Dr. Papp István

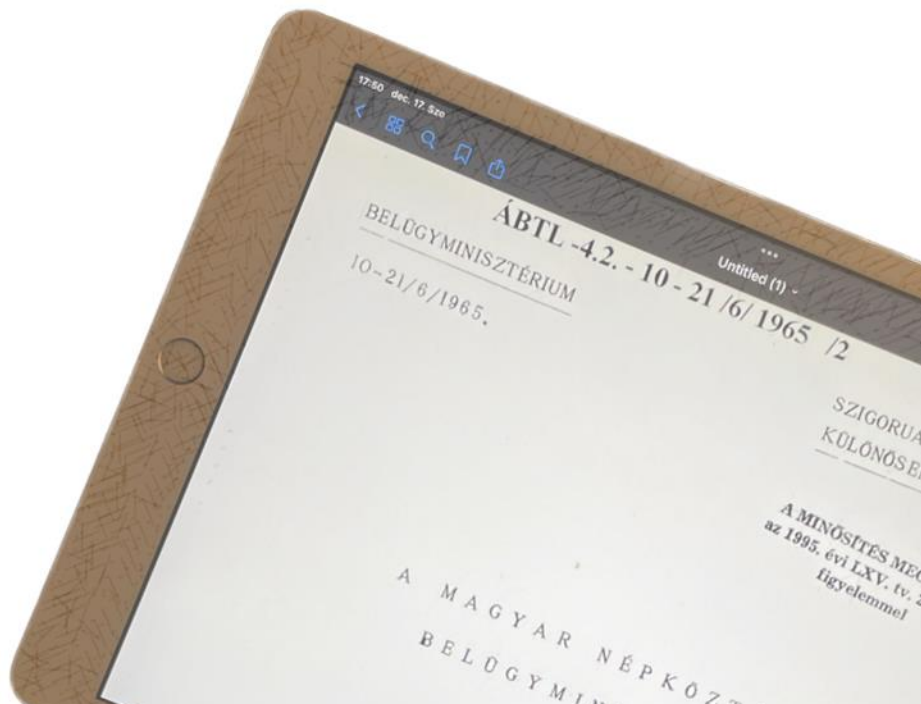
Előadásomban azt szeretném bemutatni milyen logika szerint működött a politikai rendőrség a Kádár-korszakban. A téma iránt érdeklődő laikusok, sőt még a kutatók körében is gyakran felmerülő kérdés mitől vált valami állambiztonsági ügyé, hogyan lehet érzékeltetni a politika szándékait egy hálózati személy tevékenysége során. Úgy vélem, hogy mindez jól követhető abban a történetben, amelyre Moldova György *Az elbocsátott légió* című könyvének, pontosabban a kézirat sorsának kutatása közben bukkantam. Az író a „Fecske” fedőnevet viselő titkos megbízott figyelte, s közben jelentéseket adott egy Sebők Imréné nevű, 40 éves hölgyről, aki hamarosan egy operatív akció kellős közepén találta magát.

A történet megértéséhez egészen 1956 decemberéig kell visszamennünk. Ekkor fogadta el a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága az „ellenforradalom okairól” szóló határozatát, amely egészen 1989 januárjáig érvényben maradt. A dokumentum első helyen a „Rákosi-Gerő-klikk” káros tevékenységét említette, mint a legfőbb okok egyikét. Az 1962-es, VIII. pártkongresszuson lezárták a konszolidáció folyamatát és rögzítették, hogy a párt szemben áll, mind a jobbról érkező revizionisták, mind a balról támadó dogmatisták kritikájával. Ez utóbbiak alatt a sztálinizmus híveit, Rákosi támogatóit, illetve a Kína politikai vonalával rokonszenvezőket értették. Ennek nyomán született az 1965/6. számú belügyminiszteri parancs, amely az állambiztonság egyik kiemelt feladatákként jelölte meg azon személyek és csoportok felderítését, akik és amelyek az előbb jellemzett „balos” ellenzékiiséget képviselték.

E belügyi normát követve figyelt fel 1967-ben a politikai rendőrség Sebők Imréné személyére, a „Kemény” fedőnevű ügyjelzés során. A hölgy ugyanis a kínai politikát dicsérő véleményt hangoztatott és az MSZMP politikáját árulásnak tartotta. Hamarosan ráállították a megbízható és jó hírszerző lehetőségekkel bíró ügynököt, „Fecske”-t. Ő 1967. szeptemberében térképezte fel első jelentésében az asszony kapcsolati hálóját és politikai nézeteit. Néhány hónappal később merült fel a gyanú, hogy egy illegális kommunista párt szervezése folyik, s ekkor három fontos lépésről döntöttek. A 3/e rendszabály segítségével, tehát az ügynöknél lévő lehallgató

készülék révén kétszer is felvették a Sebőknével folytatott beszélgetést. „Titkárnök” fedőnév alatt előzetes csoport dossziét nyitottak az ügyben érintett személye feldolgozására. 1968 márciusában kiderült, hogy Sebőkné nem áll semmilyen összeesküvés középpontjában, inkább könnyelműen „fecseg”, így végül beidéztek rendőrségre és rendőrhatalósági figyelmeztetéssel lezárták az ügyét.

Ezzel párhuzamosan a Sebőknéről jelentő „Fecske” kihallgatását is elrendelték, ezzel legalizálták személyét, vagyis eloszlatták a gyanút körülötte, nehogy ismerősei besúgó mivoltát feltételezhessék. Emellett utasították az ügynököket, hogy híresztelje el Sebőkné rendőrségi ügyét, vagyis a bomlasztás fegyverével éltek az asszony ismeretségi körében. Az ügy tanulsága, hogy az állambiztonság sikerrel zárt le egy súlytalan ügyet, de ezzel párhuzamosan hiába figyelték meg Moldova Györgyöt, Az elbocsátott légió kéziratát nem tudták megszerezni. Az 1969-ben megjelent könyv legalább egy évtizedig meghatározta az államvédelemről szóló közvélekedést.

Az állambiztonság szerepe a gazdasági bűncselekmények felderítésében 1945-1956

Dr. Czene-Polgár Viktória

A második világháború pusztítása, a termelés leállása, a megszálló szovjet hadsereg ellátása, a jótételi kötelezettségek, valamint a világ addig ismert legnagyobb mértékű inflációja nagy terhet jelentett az ország számára, romba döntve annak gazdaságát. A helyzet megoldásához gyors és radikális intézkedésekre volt szükség, s a folyamatban a rendőrségre is jelentős feladat hárult. A háborút követően a rendőrségen belül nem volt olyan rendészeti szerv, amely kifejezetten a gazdasági bűnözés felderítését szolgálta volna. Ezen bűncselekmények nyomozása összetett, speciális szaktudást igénylő feladat volt, amely különböző szervek – például a Budapesti Főkapitányság Bűnügyi Osztályán belül működő Gazdasági Ellenőrző Csoport, az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának Nyomozó Osztálya és a Pénzügyőrség –, összehangolt munkáját feltételezte.

Így rövidesen megfogalmazódott az igény arra, hogy létrehozzanak egy széles hatáskörrel bíró gazdasági nyomozó szervet. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya 1945. június 28-án tett javaslatot a gazdasági rendőrség felállítására, amelynek hatásköre a rendeletek betartatása, a gazdasági érdekek veszélyeztetőinek felkutatása és a népbíróságok elé állítása, valamint a háborúval kapcsolatos gazdasági bűncselekmények felderítése lett volna. A javaslat a belügyminisztériumtól még nem kapott „zöld utat”, de Péter Gábor saját hatáskörében intézkedve, 1945. július 13-án kiadta 125. számú napi parancsát, amelyben IV. számmal egy új, Gazdaságpolitikai alosztály felállítását rendelte el, amelynek élére dr. Villányi András fogalmazót nevezte ki. A 29 fővel létrejött szervezet 2 csoportra tagozódott, melyek mindegyikében a csoportvezetők és helyetteseik mellett hat szaknyomozó valamint 2 könyvvizsgáló végezte a nyomozati munkát. Péter a nyomozó csoportok munkájának szakosításán túl, a hatékonyabb felderítés érdekében igyekezett a politikai nyomozók szakmai felkészültségén is javítani. Ennek érdekében politikai nyomozói tanfolyamokat állított fel, ahol a tananyagban szerepelt a politikai, jogi, nyomozati tárgyak mellett a kereskedelmi és közgazdasági ismeretek oktatása is.

A jelentős felderítéseket végző Gazdaságpolitikai alosztály hivatalosan csak 1945. szeptember 15-ig működött, ugyanis 1945 szeptemberének elején életre hívták a

Gazdasági Rendészeti Osztályt, Villányi vezetésével. Azonban Péter Gábor a gazdasági nyomozásokat nem kívánta teljes egészében kiengedni a PRO kereteiből, így lehetővé tette, hogy 20 beosztottja továbbra is foglalkozzon ilyen ügyekkel. Így gazdasági bűncselekményeknek minősített ügyekben elsősorban a Péter Gábor vezette politikai rendőrség és Villányi András irányítása alatt működő gazdasági rendészeti osztály nyomozott. Ez a helyzet előre vetítette a szükségszerű konfliktust a két szervezet között.

A belügyi hierarchiában eleinte egyre feljebb emelkedő gazdasági rendőrség helyzete csak addig volt kivételezett, amíg Villányi András mögött ott állt a belügyi tárca vezetője, Rajk László. Azonban amikor Rajkot 1948 augusztusában menesztették a Belügyminisztérium éléről, a gazdasági rendészet addig élvezett önállósága is megszűnt. Villányi a Pénzügyminisztériumba került, de később a Rajk László és társai néven elhíresült koncepciós ügyben őt is letartóztatták, 1950-ben halálra ítélték és május 26-án kivégezték. A megszüntetett gazdasági rendőrség nyomozóit a belügyi ranglétrán újabb fokot lépő, immár BM Államvédelmi Hatóság néven működő, Péter Gábor vezette politikai rendőrség XVII alosztályába, a másik részét gazdaságrendészeti főcsoport néven a BRFK Bűnügyi Osztályába olvasztották be. Az utóbbi feladata a valuta és csempészési bűncselekmények üldözése, az előbbié az ipari és kereskedelmi vonalon történő felderítés lett.

A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnöksége operatív rendszabályainak dinamikája

Dr. Solti István

Az előadásban az állambiztonsági szolgálatok technikai információgyűjtő eszközeinek fejlődési ívét mutatom be a korabeli szabályzókon keresztül. A szolgálatok belső utasításai és parancsai az idő előre haladtával egyre pontosan írták elő a titkos felderítések során alkalmazható technikai módszereket és azok alkalmazásának metódusait. A szabályozókból arra is következtethetünk, hogy az akkori hírszerzés és elhárítás technikai ellátottsága hogyan követte a kor technológiai színvonalát és a technológiai fejlődés milyen újabb és újabb információszerző lehetőségeket adott a titkosszolgálatok számára. A téma elhatárolása érdekében először azt mutatom be, hogy az állambiztonság időszakában mit értettek operatív rendszabályon, hiszen az ebbe a körbe tartozó információszerző eszközök csak egy szeletét jelentették a bizalmas nyomozások során felhasználható lehetőségeknek, amihez szintén a parancsokat és az utasításokat hívom segítségül.

Egy 1956 nyarán született minisztertanácsi határozatban először történt meg hazai viszonylatban a titkos eszközök és módszerek alkalmazására felhatalmazott szervezetek és a hatóságok által igénybe vehető titkos információgyűjtő eszközök és módszerek egysége felsorolása. Ezt követően majd húsz évvel később született meg a Magyar Népköztársaság Minisztertanács Elnökhelyettesének 1/1975. sz. utasítása az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről. A két szabályzóban leírt eszközök listája nem tekinthető taxatív, vagyis kimerítő felsorolásnak, hiszen ahogy a későbbi szabályozó fogalmaz a szolgálatok egyébként „Alkalmazhatják továbbá mindazon törvényes eszközöket és lehetőségeket, valamint a tudományos és technikai fejlődés vívmányait, amelyek feladataik és kötelességeik teljesítését előmozdítják.” (Forrás: A Minisztertanács Elnökhelyettesének 1/1975. sz. utasítása az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről 7. pont.)

Ennek ellenére azért azt mondhatjuk, hogy a két hivatkozott rendtartás megadta az államvédelmi, majd később az állambiztonsági szolgálatok által valóban és rendszeresen alkalmazott információszerző eszközöket, amik a következők voltak.

A humán felderítés kategóriába sorolható hálózat, konspiratív figyelés és környezettanulmány, valamint a titkos előállítás és a titkos kihallgatás. A technikai titkos információgyűjtés körébe tartozott a küldemény ellenőrzés, a titkos házkutatás, a szobalehallgatás és vizuális megfigyelés és a rádióellenőrzés. A két részre osztható eszközrendszer esetében az operatív rendszabályok a technikai területhez tartoztak, azon belül is több alterületet foglalt magába.

Fontos azonban megjegyezni, hogy már önmagában az „operatív technikai rendszabályok” elnevezés megjelenése is egy fejlődés eredménye, ami a 70-es évek elején vált szabályozói szinten is elfogadottá. Ekkor az operatív technikai információgyűjtő eszközök egy szélesebb csoportjának a jelölésére használták az elnevezést. Ezzel a címmel került kiadásra a 17/1971. számú belügyminiszteri parancs, ami a beszédlehallgatás eszközeit: a telefonlehallgatást és szobalehallgatást szabályozta átfogóan. Így a hivatalos terminológia szerint technikai rendszabálynak minősült a telefonlehallgatás (3/a rendszabály), a szobalehallgatás (3/e rendszabály) és a képi megfigyelés eszköze: a „rejtett fotó, optika, tv”, 3/r rendszabály megjelöléssel.

A 17/1971 sz. parancs meghatározta az operatív technikai rendszabály fogalmát is, ami alatt az állambiztonsági szolgálatok értették „azokat a titkos operatív technikai eszközöket, melyek folyamatosan, vagy időszakosan biztosítják a konspirált lehallgatást, fényképezést, vizuális ellenőrzést.” (Forrás: A belügyminiszter 17/1971. sz. parancsa a titkos operatív technikai rendszabályok alkalmazásáról 2. o.) Ezek alapján elkülöníthetjük e technikai rendszabályoktól az operatív technikai eszköztár további eszközeit, mint a régebbi időkre visszatekintő levéllenőrzést (közismertebb nevén a K ellenőrzést) és rádióellenőrzést, illetve az 1982-ben szabályozói szinten is megjelenő „operatív technikai módszerek”-et, úgy mint a „titkos behatolás, zárnyitás”-t és a „dokumentáló képrögzítés”-t. Mindezek következtében a három fent említett titkos operatív eszköz alkalmazástechnikai módszerainak fejlődését tekintem át előadásomban a 60-as évek elejétől a 80-as évek közepéig.

Az állambiztonság hálózaton kívüli információszerző technikái

Dr. Vörös Géza

A Kádár-korszak pártállamának vezető politikai szervei kimondták, hogy az állambiztonsági szervek fő feladata, a szocialista törvényesség elveinek megtartásával, az államellenes politikai bűncselekményekkel szemben történő fellépés. Ez azt jelentette, hogy az állambiztonsági munkában a hangsúlyt a korabeli jogszabályok által büntetendő tevékenységek rendőri felderítését követő letartóztatások helyett, az operatív megelőző intézkedésekre helyezték.

Ebben korban az állambiztonsági szervek munkáját elsősorban a bizalmas vagy más néven titkos nyomozás jelentette, amelynek fő célja a korabeli jogszabályok által büntetendő, vagy bár jogszabályba nem ütköző, de a fennálló politikai rendszerrel szemben ellenségesnek minősített tevékenység végrehajtásának megelőzése, akadályozása, korlátozása és megszakítása volt. Ezeket az intézkedéseket, kivételesen eltekintve, csak akkor használhatták, ha a bűncselekmény még nem valósult meg, és annak megakadályozása megelőző intézkedésekkel lehetségesnek tűnt. Akkor is titkos nyomozást indítottak, ha a bűnüldöző szerveknek a bűncselekmény elkövetésének igazolásához nem sikerült elegendő bizonyítékot összegyűjteni. A bizalmas nyomozás során, állambiztonsági szakzsargonral élve, operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazásával élt a politikai rendőrség.

Az operatív erő a belügyminisztérium hivatásos és tartalékos állományát, valamint a hálózaton kívüli kapcsolatokat: a hivatalos, a társadalmi és az alkalmi kapcsolatokat foglalta magába. A titkos (operatív) eszközök lehetnek: a nyilvántartások, a környezettanulmányozás, az operatív figyelés, a postai küldemények ellenőrzése, az operatív technikai eszközök (pl. szoba- és telefonlehallgatás stb.), a krimináltechnikai eszközök (pl. speciális fényképezőgépek, mikroszkópok stb.), az operációk (pl. titkos őrizetbe vétel, ruházat titkos átvizsgálása stb.), valamint a hálózat. Az operatív módszerek közé tartozott az operatív tiszt személyes adatgyűjtése, az információk ellenőrzése, az operatív meghallgatás, amikor az eredeti célt eltitkolva hallgatják ki a gyanúsítottat, a különböző azonosítási eljárások (személy-, tárgy-, nyomazonosítás), adattárakból (levéltári, irattári nyilvántartások) történő információgyűjtés és a hálózati felderítés.

A nyilvántartások azért voltak fontosak, mert a nyomozás első lépéseként az innen nyerhető információk segítségével próbált az állambiztonság a kérdéses személyről, szűkebb és tágabb környezetéből a lehető legtöbb adatot megszerezni. A környezettanulmány a célszemély életvitelének felderítésében nyújtott segítséget. Az operatív megfigyelést a célszemélyek magatartásának megfigyelésére, kapcsolataik dokumentálására, esetleges ellenséges tevékenységük félbeszakítására használták. Az operatív technikai eszközök segítségével a célszemély tudta nélkül telefonját, szobáját lehallgathatták, rejtett fotó- vagy videofelvételt készíthettek róla, az ún. zártechnikával behatolhattak szobájába és okmányait lefotózhatták. A postai küldemények operatív ellenőrzésével a célszemély postaforgalmát ellenőrizték, adatokat gyűjtve a vélt vagy valós, a korabeli jogszabályok által büntetendő tetteinek igazolására, kapcsolati rendszerének feltérképezésére. Az operáció, mint gyűjtőfogalom, titkos vagy leplezett módon végrehajtott kényszerintézkedéseket tartalmaz, amelyet az állambiztonsági tisztek általában operatív vagy jogi erejű bizonyítékok gyűjtésére, bűncselekmény megelőzésére használtak fel.

A politikai rendőrség hálózaton kívüli információszerző eszközeinek vázlatos bemutatása igazolja, hogy bár tényszerűen a legfontosabb információszerző eszköz a hálózat volt, de az általa adott adatok ellenőrzésében, megerősítésében és továbbiakkal való bővítésében legalább akkora szerepet kapott a más titkos nyomozati eszközöket használó állambiztonsági egységek és az ott dolgozó operatív tisztek munkája.

Az operatív nyilvántartás változásai 1945-1989 között

Tóth Eszter

Az előadás az operatív nyilvántartás intézményi átalakulásain keresztül tekinti át a szervezeten belül végbemenő súlyponteltolódásokat, röviden utalva a nyilvántartás változó feladataira is. A nyilvántartó alosztály/osztály működése során mindvégig a politikai megfigyeltekről, illetve a hálózatról adott tájékoztatást kartonjai, illetve az irattárában elhelyezett anyagok alapján. Az állambiztonsági szervek operatív nyilvántartásának módszerei, eszközei, operatív tartalma a politikai változásokhoz igazodva alakult. Az állambiztonság számára a célcsoportokat a politikai vezetés definiálta; a nyilvántartottakat (a nyilvántartási kategóriákat) belügyi szabályzatokban határozták meg. Az ellenségkép és az adminisztratív munkát meghatározó szempontok folyamatos átalakulásából adódott, hogy a nyilvántartási rendszer soha nem volt statikus, 1989-ig folyamatosan formálódott. A politikai helyzet változása nyomán új célcsoportok kerültek megfigyelés alá, majd a rájuk vonatkozó iratokat esetenként kiemelték, néha újra felhasználták, illetve selejtezték. A politikai (állambiztonsági) iratokat kezelő operatív nyilvántartó osztálynak a Belügyminisztériumon és az állambiztonsági szervek belüli hierarchiában elfoglalt pozíciója sem volt állandó.

A háborút követően a párhuzamosan működő politikai rendészeti osztályok alatt megszervezték egy-egy nyilvántartó részleget, de egyik sem töltött be irattári funkciót és országos hatáskörrel sem rendelkezett. Az 1946 októberében létrehozott Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályán belül megjelent egy egységesebb nyilvántartó alosztály, amely már országos hatáskörrel rendelkezett. 1950-ben az Államvédelmi Hatóság megszervezése után a központi nyilvántartó osztály felállításával szűnt meg a decentralizált nyilvántartás: a hálózati, az operatív és a nyílt nyomozati iratok kezelése egyazon szervezeti egységhez kerültek. Ekkor vezették be azokat a dosszié típusokat, kartonokat, amelyeket – kisebb-nagyobb módosításokkal – 1989-ig használt a politikai rendőrség. Az 1953-ban bekövetkezett politikai változások nyomán kezdődött meg a tömegessége miatt egyébként is kezelhetetlenné vált nyilvántartás felülvizsgálata, ennek során 1955 márciusára már hatszázezer személyt töröltek a rendszerből. A forradalom alatt és azt követő néhány hónapban nagy mennyiségű iratanyag semmisült meg. A megtorlás

gépezetének beindulásával sürgetővé és fontossá vált a nyilvántartás helyreállítása, újragondolása, 1957-ben újrafogalmazták az operatív nyilvántartás szabályzatát, majd 1958 decemberében módosították a hálózati munka alapelveiről szóló rendelkezéseket is; megkezdődött az iratok és a dossziék formai szabályainak és irattározásának átalakítása, az ekkor kialakított irattári rendszer a rendszerváltásig fennmaradt.

A belügyi nyilvántartások egységes gépi feldolgozását célul tűző „Titán”-terv részeként, 1971-ben létrejött a BM Nyilvántartó Központ, amelybe az operatív nyilvántartás feladataival megbízott III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség 2. önálló osztálya is beolvadt, így az kikerült a politikai rendőrség közvetlen irányítása alól. Ugyanebben az időszakban ismét pontosították a szabályzatokat. A korábbi manuális nyilvántartások számítógépes rendszerbe szervezésével gyorsabbá, egységesebbé és egyszerűbbé vált az adatszolgáltatás. A belügyi vezetés érzekelte, hogy új lehetőségek nyíltak a tárolt adatok közötti összefüggések feltárására, elemzésére és hasznosítására, így 1977-ben a BM Információs Csoportfőnökséget és a BM Nyilvántartó Központot összevonták, az új szervezet elnevezése BM Adatfeldolgozó Csoportfőnökség lett.

Az operatív munkában az operatív nyilvántartó osztály által őrzött iratok mellett egyre hangsúlyosabbá váltak a számítógépes adattárak. 1984-ben a BM Sajtó Osztály is a csoportfőnökség alá került, az új BM Adatfeldolgozó és Tájékoztatási Csoportfőnökség feladata lett a politikai vezetés tájékoztatása is egészen a rendszerváltásig.

A belügyi rádióelhárítás nemzetközi együttműködése

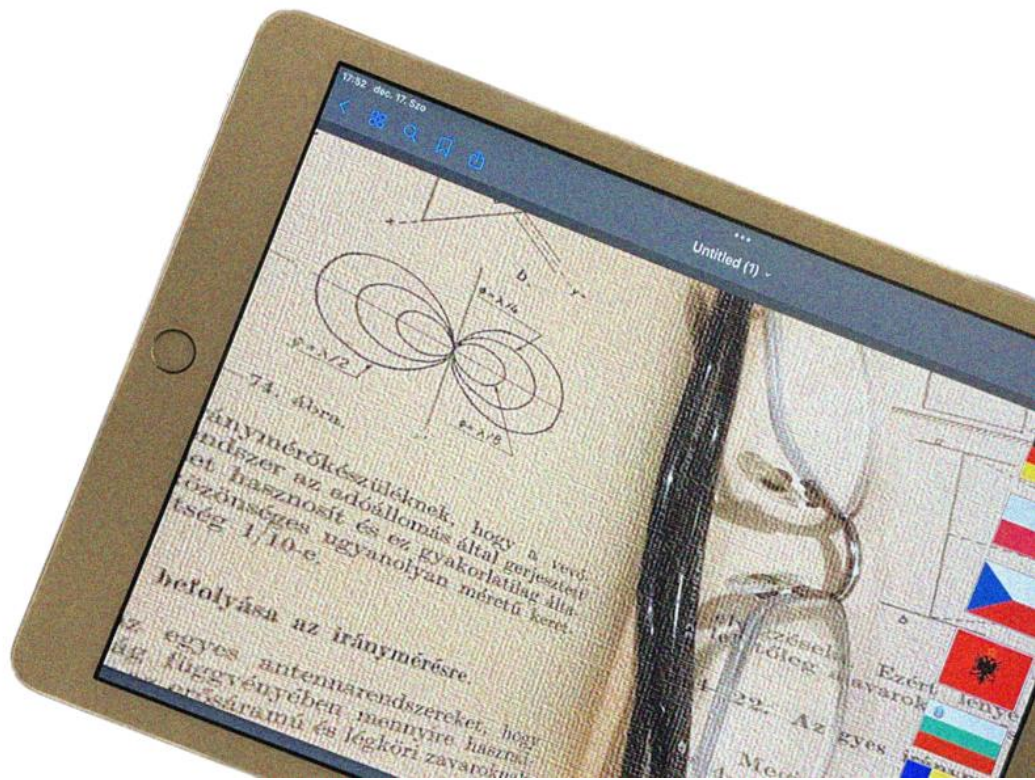
Dr. Dobák Imre

A titkosszolgálatok tevékenységének történetét vizsgálva számos érdekes tény ismerhetünk meg a múltjukról. Az egyik ilyen különleges időszak a hidegháború korszaka volt, amikor a Kelet és a Nyugat titkosszolgálatai a háttérben az emberi és technikai hírszerzési megoldások széles skáláját felhasználva küzdöttek egymással. A technikai fejlődéssel párhuzamosan a 20. század közepére a hazai titkosszolgálatok életében is egyre meghatározóbbá váltak a szakmai mellett a mérnöki ismereteket igénylő szakterületek. Ide sorolható a rádiófelderítés, rádióelhárítás területe is, mint az ellenség / másik ország rádióbeszélgetései lehallgatásának képessége, amely az állambiztonsági időszak mind katonai, mind belügyi struktúráiban folyamatos fejlődésen ment keresztül. Sajátosságaiból adódóan mindez a kor kihívásainak megfelelő technikai eszközöket, és nem utolsósorban a hatékonyságot biztosító nemzetközi együttműködést igényelt. Az előadásban a hidegháború korszakára visszatekintve, a hazai rádióelhárítás korabeli sajátosságain elindulva, a szocialista országok állambiztonsági szervei által létrehozott és közel harminc éven keresztül működő nemzetközi rádióelhárítási együttműködés főbb keretei kerülnek ismertetésre.

A kelet és nyugat közötti titkosszolgálati játszmák során mindkét fél előszeretettel alkalmazta a hírszerzés támogató különböző technikai megoldásokat, így a titkos rádiók alkalmazását, a kódolt adások küldését. Mindezek maguk után vonták az ezek felderítésére szakosodott szervezetek és képességek létrehozását is, amelyek a nyugati oldalon a SIGINT (jelfelderítés), míg a keleti blokk országaiban a rádiófelderítés, valamint a belügyi oldalon a rádióelhárítás fogalma alatt fejlődtek. Habár a rádiófelderítés és a rádióelhárítás technikai eszközrendszerei, a mögöttes szakmai ismeretekben gyakran azonosan voltak, utóbbi elsődleges céljai, vagyis az adott ország (és a nemzetközi együttműködés keretében az európai szocialista blokk) területéhez köthető illegális ügynöki (kém) rádióadások felderítésére irányult. Ebben a folyamatban Magyarország is létrehozta saját rádiós felderítő struktúráját, amely 1955-től kezdve széles nemzetközi együttműködés keretében látta el feladatait.

Az előadás első része az "ellenséges" ügynökök és a hírszerző rádiós központok kommunikációjának jelentőségével, előnyeivel, a rádióelhárítás tevékenységének rövid ismertetésével foglalkozik. Második részében, az 1955 szeptemberében, az európai szocialista országok állambiztonsági szervei által létrehozott ún. Koordinációs Központ megalakításának és működésének körülményei, sajátosságai jelennek meg.

A nemzetközi együttműködés időszakának szakaszolásával jól látható a korszak külső körülményeihez való alkalmazkodás igénye, a képzési, adatfeldolgozási, valamint fejlesztési folyamatok nemzetközi szinten történő összehangolása. Az előadás alapanyagát az ÁBTL-ben őrzött korabeli dokumentumok jelentették, rávilágítva a szocialista országok állambiztonsági szervei között fennálló szabályozott, kiterjedt nemzetközi együttműködésre, a koordinált, technikai és elemző-értékelő képességekre, vagy akár a nemzetközi szinten történt feladatmegosztásra.

Az elemzés-értékelés evolúciója (A rendszerváltozás előtti katonai titkosszolgálati gondolkodás és annak hatásai)

Dr. Vida Csaba

A hírszerzés egyidős az emberiséggel, így az elemző-értékelő tevékenység is, mivel mindig is része volt a hírszerzésnek. Évszázadokon keresztül, amikor csak egy-egy információforrással rendelkezett az államok, akkor az elemzés-értékelést a döntéshozók végezték. A XX. századra az újabb és újabb hírszerzési ágak megjelenésével azonban olyan mennyiségű információ állt már rendelkezésre, amelyek megkövetelték a hírszerző szolgálatokon belül önálló elemző-értékelő szervezetek létrehozását. Az elemző-értékelő elemek mindig is meghatározó szerepet töltek be a hírszerző szolgálatokban, mivel általuk történt meg a döntéshozók tájékoztatása, amely az egyik legfontosabb feladata a szolgálatoknak. Az elmúlt több mint száz évben az elemző-értékelők feladata folyamatosan bővült, amely megkövetelte egyfajta képességnövekedést, valamint a gyors fejlődést. Magyarországon az önálló katonai hírszerzés története idén 104 éves, így a katonai hírszerző elemző-értékelő munka fejlődése is már több mint száz évet ölel fel, amelyet egyfajta evolúciós folyamatnak is lehet tekinteni.

A nyilvántartó tevékenységből a tájékoztató-tevékenységen keresztül a XX. század végére eljutott a klasszikus elemző-értékelő tevékenységhez. A nyilvántartó tevékenység központi eleme az adatszerző szervezetek által összegyűjtött információk továbbítása a döntéshozóknak, míg a tájékoztató-tevékenység esetében az adatszerző szervezetek információinak egy jelentésbe történő formázása mellett már összefoglaló jellegű és egy-egy témakört feldolgozó jelentésekkel történt meg a döntéshozók tájékoztatása.

Az elemző-értékelő tevékenység során már strukturált és nem strukturált módszerek felhasználásával történik a rendelkezésre álló információk elemzése-értékelése, valamint annak eredményeinek felhasználásával a döntéshozók tájékoztatása. A magyar katonai hírszerzésen belül az elmúlt száz évben is beazonosítható ez a három evolúciós szakasz, amelyeknek meghatározó időszaka volt a rendszerváltozás előtti időszak, mivel 1945–1989 között jelentős fejlődésen ment át az elemző-értékelő munka. Az önálló magyar hírszerzés 1919-es létrehozását követően nyilvántartó

szervezeti elemek működtek egészen az 1950-es évek elejéig, amikor tájékoztató szolgálattá alakították át a nyilvántartókat. Az 1970–1980-as években a tájékoztató szolgálatok feladatrendszerének és a követelmények bővülésével már megjelennek az elemző-értékelő szervezet csírái, amelyek az 1990-es években hozta el az elemző-értékelő tevékenységet.

A hidegháború időszakában – 1945–1989 között – a tájékoztató szolgálat feladatrendszere mind területi, mind témaköri szinten jelentősen növekedett. Az 1950-es években a célszágok az alapító NATO-tagországok voltak, valamint a megszálló nyugati (főleg amerikai) csapatok, de a NATO-bővítésével és Magyarország érdekövezeteinek (kiemelten Közel-Kelet irányába történő) kiterjesztésével folyamatosan bővült célszágok száma. Az 1980-as évek végére már a föld összes országa a látókörébe került. A témakörök vonatkozásában megjelentek a hadszíntér-előkészítéssel, a vezetői utazásokhoz történő háttér-tájékoztatók biztosításával, a válságkörezetek feldolgozásával, illetve a békeműveletekkel kapcsolatos feladatok is. Ez mind megkövetelte az elemző-értékelő tevékenység fejlesztését és az elemző-értékelő gondolkodás megújítását is. Így a hidegháború végére szakmai szinten megteremtődtek azok az elemző-értékelő hagyományok, amelyek biztosították az elemző-értékelő munka tovább fejlődését és a kor kihívásainak történő megfelelés.

A román titkosszolgálatok kémelhárító tevékenysége a testvéri szocialista országok ellen 1964-1989 között

Bandi István

A Szovjetuniótól való eltávolodás és a román nemzeti-kommunista diktatúra kialakulásának egyik legjelentősebb politikai megnyilvánulása minden kétséget kizáróan a Román Munkáspárt 1964. áprilisi plenáris ülésén közzétett függetlenségi nyilatkozata volt. Ez a politikai aktus formalizálta Románia „függetlenségét” a Szovjetuniótól, és ezt az álláspontot tovább erősítette, hogy a Szovjetunió és Kína közötti konfliktusban a román politikai vezetés Kínához csatlakozott. Az új nemzeti-kommunista irányvonal a politikai, gazdasági és társadalmi következmények mellett jelentős hatással volt az állambiztonsági apparátus szervezetére és működésére is. A román kémelhárítás, szovjet és a többi szocialista titkosszolgálatok ellen irányuló, tevékenységének első komolyabb sikere 1971 szeptemberében következett be, amikor Ion Şerb altábornagyot tetten érték a katonai kémelhárító 4. Igazgatóság tisztjei. A Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS) levéltárából származó források alapján tudható, hogy a szocialista államok elleni kémelhárítás (Unitatea Militară 0110) totális elhárítás gyakorlatával élt, éppen ezért érthetetlen, hogyan robbanhatott ki „külső hatalmak beavatkozásával” forradalom Romániában.

A hetvenes évek eleji dokumentáltan sikeres elhárító tevékenység, amelyet Ion Serb tábornok esete igazol, a nyolcvanas évekre úgy tűnik, hogy titkosszolgálati szakmai szempontból a szocialista államok elleni kémelhárító szerv üresjáratban dolgozott, ügyeket termelt és nem fedezte fel a beavatkozók tevékenységét, vagy pedig az tűnik hitelesebb értelmezésnek, hogy nem volt egyáltalán reális veszély az említett állam(ok) irányából, hanem tökéletes hírszerző ciklus szabálya szerint, saját politikai vezetésének elvárásaira adott válaszokat a kémelhárítás, folyamatosan úgy gyűjtve az információkat, hogy azok a külső erők fenyegetését igazolják. Összességében elmondható, hogy Romániában is a kommunizmus ideológiája alapján az egészséges társadalmi háttérrel rendelkező főleg proletár háttérű személyek kerültek be a Szekuritáté soraiba, így a kémelhárításhoz is. Ebbe az apparátusba került személyek, a társadalom többi részével szemben megkülönböztetett helyzetben voltak, azonban a titkosszolgálatokon belül az érvényesülés szabályai nehézkesek voltak, és ranglétrán felfele haladáshoz nem volt elég az ideológiai vonalasság, ugyanannyira számított a megfelelő személyi kapcsolat.

Valójában azonban a Ceaușescu-rendszer titkosszolgálatát látszólagos inaktivitás jellemezte, ugyanis nyíltan nem lépett fel a diktátor ellen (egyres visszaemlékezők szerint mindez a pártvonalról érkező bábok szolgálalkúsége és hozzá nem értése miatt történt). (Ionel Gal: *Rațiune și represiune în Ministerul de Interne. 1965-1989*, (Ésszerűség és megtorlás a Belügyminisztériumban, 1965-1989) I. köt. Editura Domino Kiadó, Iași, 2001, 150). Ez a magatartás konzerválta az állományt és a történelmi kihívás alkalmával ez mentette át a tisztek egy jelentős részét az új társadalmi berendezkedésbe.

Csempészs diplomáciai fedésben

Orbán-Schwarzkopf Balázs

Egy 1962-ben készült jelentés szerint a magyar Artex Külkereskedelmi Vállalat és a bécsi Fränkel ékszerészüzlet között az év első tíz hónapjában lebonyolított bő 100.000 dolláros forgalom több mint 99%-a csempészs útján bonyolódott. Fränkel egyike volt az Artex négy legjelentősebb partnerének. Fränkel felesége rokoni kapcsolatban állt Antos István korábbi pénzügyminiszterrel és László Andorral a Magyar Nemzeti Bank akkori elnökével, 1956 előtt pedig a magyar titkosszolgálatok számára kémkedett. „Fränkelék a kereskedelmi kirendeltségnek ügyfelei és a magyar vámhatóságok tudtával a mai napig is folytatja csempésztevékenységét elsősorban kovácsolt aranyárut hoz át Ausztriába, és itt adja azt tovább megbízásunkból.” – áll az egyik dokumentumban. Fränkel csempészforgalma döntően nyugati (finn, francia, argentin, osztrák, olasz) diplomataik közreműködésével, diplomáciai fedésben történt.

Az egyik ilyen csempész diplomata az osztrák Walter Backes volt. Backes már az 1950-es években is csempésztett Fränkel számára. A budapesti osztrák követség munkatársaként az osztrák nagykövettel közösen, a magyar hatóságok asszisztálása mellett, internáltak vagyonát „menekítette” ki nyugatra, de a befolyt bevétellel nem számolt el az érintettek felé. Ausztriában Felmerült a gyanú, hogy együttműködik a magyar hatóságokkal, ezért hazarendelték és eljárást folytattak ellene. Az 1960-as években ő vezette az osztrák delegációt az osztrák-magyar vagyoni jogi tárgyalásokon. Ennek fedésében többször csempésztett árut a magyar állambiztonsági szervek részére, főleg értékes svájci órákat (Doxa, Marvin, Cornavin, Geneve) egyik alkalommal például 1500 darabot. „Sebész” és „Merlier” fedőnéven magyaroknak dolgozó Backes később Kurt Waldheim helyettese lett az osztrák ENSZ-képviselőt New Yorkban, majd Waldheim vitte magával az osztrák külügyminisztériumba is. Ezután Bejrútba került diplomatának, 1976-ban kinevezték Ausztria budapesti nagykövetének. Waldheimet a Szovjetunió hathatós támogatásával 1971-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete főtitkárának választották. Fränkelt az izraeli biztonsági szervek azzal vádolták, hogy az izraeli diplomáciai futárt csempészési célból szándékosan a magyar titkosszolgálat karjaiba irányította. Az esetből nemzetközi bonyodalom lett, Magyarország jegyzékben tiltakozott Izraelnél a csempészesen tetten ért futár miatt. Egy másik jelentés kiemelte, a futár „Jack” fedőnéven a magyar állambiztonsági szerveknek dolgozott. A diplomáciai fedésben

történő csempészt a szovjet vezetés Moszkváig is el szeretne vinni, de a nagy távolság, a Szovjetunióba utazó nyugati diplomaták fokozottabb anyaországi megfigyelése, illetve a rubelben történő elszámolás miatt ez nem vált be. A dokumentumokból kiderült, hogy a csempészt egyaránt érintett volt az MNVK/2 (katonai hírszerzés), a BM III. (állambiztonsági) Főcsoportfőnökség és a BM II. (bűnügyi) Főcsoportfőnökség. Fränkel szoros kapcsolatban állt néhány ismert labdarúgó csapat (Inter Milan, Benfica, Peñarol, Austria Wien, FTC) menedzserével is. Ezen a vonalon futó csempészt egyik legnagyobb gócpontja Budapesten az Olympia-bár volt. Az üzletet a BM sportegyesületének, az Újpesti Dózsa egyik elnökségi tagjának férje Fried Imre vezette. A Fradi labdarúgó szakosztályát vezető Onódy Lajos nemzetközi botrányt kavarázó csempésztési ügye után fokozatosan teret vesztő Friedet azzal vádolták, hogy nyugati diplomaták útján csempésztett árut, vagyis ellene fordították azt, amit addig állami megbízásból tett. Friednek a Honvédelmi Minisztérium vezető beosztású munkatársa magyarázta el, hogyan kerülje el Belügyminisztérium zaklatását. Fränkel és Fried tevékenysége nem csak a magyar politikai elithez és az állambiztonsághoz volt köthető, hanem szervesen kapcsolódott az amerikai magyar maffiához is.

1960-ban Guatemala Benelux államokba akkreditált nagykövete közel 100 kilogramm heroinnal bukott meg az Amerikai Egyesült Államokban, 1964-ben Mexikó bolíviai nagykövete is így járt. Az általuk csempésztett drog Libanból Marseille érintésével került Amerikába. Kiderült, az egyik legjelentősebb libanoni drogcsempész, Antoine Harrouk vezette szervezetet a magyar állambiztonság fegyverezte fel. Harrouk azután lett kegyvesztett Magyarországon, amikor a Szovjetunió segítségével Hafez al-Assad 1970-ben átvette a hatalmat Szíriában. Az Assad-családot többször vádolták meg illegális kábítószerkereskedelemmel.

Az Artex egyik legnagyobb kereskedelmi partnere a libanoni Kassar testvérek voltak. Kassarék az 1960-as évek elejétől a bejrúti MALÉV kirendeltséget irányították, műkincskereskedésüket a kínai hírszerzés fontos találkozási helyeként tartották számon. Saját állításuk szerint részt vettek az illegális fegyverkereskedelemben, szocialista országokból csempészttek fegyvereket közel-keleti és nyugat-európai terrororganizációknak. 1985-ben egy magát Anonymusnak nevező ismeretlen levelet juttatott el különböző magyar állami intézményekhez. A magyar szervek szerint is jól tájékozott „szír Anonymus”, aki mögött egy pozíciószerezési akció kapcsán a szír biztonsági szervezet sejtették, a damaszkuszi MALÉV-képviselőt magyar munkatársait azzal vádolta meg, hogy az 1970-es évektől eltűntették a bevételeket, amit áruvásárlásra fordították, diplomácia rendszámmal ellátott autókban aranyat, dohányt és kábítószerrel csempészttek Libanból, a Szíria által megszállt Bekaa-völgy felől.

1990-ben, a Panoráma című televíziós műsor egyik adásában Rédei Miklós, aki 1977-1988 között a BM III/II. Csoportfőnökséget irányította, az állította, hogy az ismert terrorista, Carlos budapesti rejtkehelyén talált nagy mennyiségű, a filmben 1-1,5 tonnányiként említett fegyver diplomáciai fedésben érkezett Magyarországra. A képsorokon látható géppuskák olasz gyártmányú Beretta M12-esek voltak, pont olyanok, amelyekkel a Szíria és Líbia, valamint a szocialista országok által támogatott Carlos és társai az 1975-ös bécsi OPEC-székház elleni terrortámadást hajtották végre.

Mindezek még csak nem is jelentették a jéghegy csúcsát, hiszen 1964-ben az Onódy-ügyhöz kapcsolódó kábítószerügyben Franciaország a nemzetközi szervezetek segítségét kérte. Az 1970-es évek végén az Amerikai Egyesült Államokban, a Német Szövetségi Köztársaságban és Svájcban vizsgálatokat folytattak Magyarországon gyártott, legalább 50 tonnányi kicsempésztett kábítószer ügyében. 1980-ban Ausztriában letartóztatták a Győr-Sopron-Ebenfurt Vasúttársaság egyik vezető munkatársát, akit azzal vádoltak, hogy a magyar titkosszolgálat fedőállásában 1974-1976 között 86 vagon dohány Ausztriába történő csempészésében vett részt. Az ügy közvetve kapcsolódott Hannes Androsch osztrák alkancellár körüli botrányhoz. A csempésztett dohány jelentős részét a Közel-Keletről Marseillebe és az Amerikai Egyesült Államokba szánták. Néhány évvel később a GySEV jogerősen elítélt munkatársa azzal védekezett, hogy az 1979-ben megbukott 57 vagonhoz semmi köze nem volt.

